

NÄR STRÅLKASTARNA SLÄCKS

Afghanistans brist på pressfrihet är ett hot mot demokratiutvecklingen. När omvärldens mediala intresse dessutom riktas mot andra länder minskar kunskapen om Afghanistans utveckling och solidariteten med dess folk.

HOTEN ÖKAR MOT JOURNALISTER I AFGHANISTAN

Sju journalister har hittills dödats i Afghanistan i år. Klimatet har hårdnat och hoten ökat. Terese Cristiansson frågar sig om den afghanska medieivåren kommer att överleva.

Vi sitter i ett väntrum i provinshuvudstaden Asadabad i Kunar. Guvernören har lovat oss fem minuters intervju, trots att han har fullt upp på grund av säkerhetssituationen. Den här nämligen förvärrats dagligen under den tid allas uppmärksamhet varit riktad mot presidentvalkaoset i Kabul. I väntrummet sitter några civila personer som berättar att deras by blivit bombad av amerikanska flygplan under natten, och att civila dödats. Alltså en situation en journalist självklart bör ställa frågor om. I samma rum sitter en afghansk lokal journalist, men han ställer inga frågor, tar inga anteckningar och verkar inte ens lyssna ordentligt på deras berättelse.

– Jag skriver vad guvernören berättar senare, svarar han när jag frågar om inte detta är en intressant historia för honom.

Den afghanske journalist som jag reser med skakar lätt på huvudet och viskar.

– Han är inte oberoende, han får pengar av regimen under bordet.

De kommande veckorna hör jag detta vid flera tillfällen, av flera källor och på olika platser när jag reser runt i Afghanistan. Det är tydligt att trycket mot journalister har ökat markant i och med presidentvalet. Hot, mutor och vänskapskorruption verkar ha blivit en del av deras vardag.

– Vi blir kallade till möten eller middagar, och i slutet väntar ett kuvert med pengar. Tar man emot det är man fast. Många ser det som en chans att tjäna extra pengar eller så förstår de kanske inte ens att det bryter mot journalistisk yrkesetik, säger en afghansk kollega.

Afghanistans medielandskap är ungt. Under talibanregimen fanns inga fria medier, men efter regimen fall har det skjutits in hundratals miljoner dollar för att bygga upp oberoende medier och utbilda granskande journalister. Massor har hänt och Afghanistan har genomgått vad som ibland kallas den afghanska medieivåren. I dag finns det runt 170 radiokanaler, 70 tv-kanaler och hundratals publikationer. Det finns inga säkra siffror men ungefär 10 000 personer tros jobba inom mediesektorn i Afghanistan. Men många tv-kanaler och publikationer innebär inte automatiskt oberoende journalistik eller pressfrihet.

– Alla kallar sig för journalister, även

de som bara presenterar reklam. Våldigt få sysslar med granskning, säger Waliullah Shahin som jobbar på tv-kanalen Al-Jazeera.

Nu ligger Afghanistan på plats 128 av 178 på indexlistan för pressfrihet, enligt organisationen Reportrar utan gränser. Det är en betydligt bättre placering än grannländerna, men medieivåren börjar gå över i höst och det senaste årets utveckling är oroande. Dels när det gäller mutor och korruption, dels för att riskerna har ökat. Bara i år har sju journalister dödats. En av dem var Sveriges Radios journalist Nils Horner, som sköts till döds i Kabul i mars. Om den positiva utvecklingen ska fortsätta behövs fort-

Khpalwak Safi, ordförande för det journalistiska förbundet Afghan Independent Journalists Association.

farande mycket utbildning, men i och med att de internationella trupperna drar sig ur försvinner mycket utvecklingsstöd. Även för journalister.

Waliullah Shahin

Waliullah Shahin är en av få journalister som arbetade under talibanregimen och som har sett utvecklingen inifrån redaktionerna de senaste 13 åren. Han säger att hoten ser helt annorlunda ut i dag och att de blir svårare och svårare att hantera.

– Till en början var vi allas fiende, såväl bland talibaner som politiker och de internationella militära styrkorna. Alla misstänkte att vi var spioner, säger han.

Under de första åren blev han därför gripen av både regeringsstyrkor och talibaner. En gång hotade talibanerna med att använda hans bil i en självmordsattack.

– Men jag har lyckats förklara mig ur det genom att klargöra min roll som journalist. Vi har också varit rädda för de internationella styrkorna, eftersom afghanska journalister dödats i deras attacker. Men nu är styrkorna nästan borta.

De senare åren har både regimen och talibanerna insett mediernas styrka, och båda sidor är snabba med att kontakta lokala journalister när något har hänt.

– Vi har en balanserad relation numera. Men nu kommer påtryckningar från krigsherrar och andra högt uppsatta i regering och parlament. De dödar inte, men de hotar och betalar. Det lär bara bli värre framöver, säger han.

Även Khpalwak Safi, programchef på Shamshad TV och ordförande för det journalistiska förbundet Afghan Independent Journalists Association (AIJA), ser samma problem.

– Hotbilden har helt ändrats och vi vet inte vart det är på väg. Detta år kom 60 procent av hoten från myndighetspersoner enligt våra undersökningar. Resten av varningarna kommer från krigsherrar, maffia och talibaner.

Khpalwak Safi är mycket orolig för framtiden, framförallt när det gäller kvinnliga journalister. Ett par dagar innan vårt möte trängde sig en man in i journalisten Palwasha Tokhis hem och knivhögg henne till döds. Hon jobbade tidigare för Bayan Radio i Mazar-e-Sharif, men har även varit

tolk för de internationella militära styrkorna. Det är fortfarande för tidigt att säga om hon dödades på grund av att hon var journalist eller om något annat låg bakom.

– Vi kommer nog aldrig att få veta säkert, men tillvägagångssättet var detsamma som när en

annan kvinnlig journalist dödades i Mazar-e-Sharif tidigare i år, säger Khpalwak Safi.

Tidigare var cirka 30 procent av arbetarna inom mediesektorn kvinnor. I dag tror Khpalwak Safi att de bara är 10 procent.

– För några år sedan stod kvinnor på kö för att börja jobba hos oss. Nu måste vi leta. Både kvinnorna själva och deras familjer tycker att det är för farligt nu när hotbilden kommer från samtliga håll.

Khpalwak Safi och alla andra journalister jag möter i Afghanistan är oroliga för framtiden. De menar att de fortfarande är underutbildade och inte på egen hand klarar att bygga upp en självständig mediebevakning. De behöver fortfarande mer kunskaper om säkerhet, både för egen del och för att kunna skydda källor. Det behövs också grundläggande kunskaper i hur de förblir oberoende, och någon form av utbildningskrav och presskort för de som vill få kalla sig för journalister.

Reportrar Utan Gränser släppte under våren rapporten "Presidentval i Afghanistan – Medier i skottlinjen", där de skri-

» JAG OCH MIN PAPPA
SOVER MED VARSITT
GEVÄR PÅ NATTEN.

ANONYM JOURNALIST

FEM UTMANINGAR FÖR AFGHANSKA MEDIER:

1. Säkra oberoende medier.

I dag ägs många kanaler och tidningar av politiker. En stor utmaning är att skapa och bevara en oberoende mediesektor.

2. Skydda journalisterna.

Afghanska journalister saknar grundläggande säkerhetsutbildning. Om de inre spänningarna i landet ökar, ökar även trycket på och hoten mot journalisterna.

3. Skydda källorna.

Afghanska journalister saknar fortfarande grundläggande kunskaper i källskydd.

4. Stärka offentlighetsprincipen.

Afghanistan behöver se över sin lagstiftning när det gäller transparens.

5. Att överleva.

När omvärldens bistånd minskar kommer få oberoende medier att överleva. De behöver utveckla en oberoende ekonomisk bas.

ver att det är viktigt att mord och hot mot journalister utreds och att det journalistiska oberoendet bör lagstadgas. När detta kan ske är dock oklart.

Min afghanska journalistkollega, som sätter en ära i att intervjua så att båda sidors argument får komma till tals, säger nedslaget att förändring tar tid. Dessutom finns det så många andra problem i Afghanistan som måste prioriteras. Han kan bara lita på sig själv.

– Om jag intervjuar talibanerna blir regeringen arg, och om jag intervjuar regeringen blir talibanerna arga. Nu försöker dessutom både krigsherrar och politiker att hota eller köpa mig. Men jag är fri. Jag är journalist för folket, ingen annan.

– Mitt skydd? Jag och min pappa sover med varsitt gevär på natten. ❖

TERESE CRISTIANSSON

JOURNALIST OCH FÖRFATTARE SOM HAR BOTT I KABUL MELLAN 2010 OCH 2012.

Pressfrihetsindex i Afghanistan

128 år 2013

150 år 2012

147 år 2010

REPORTRAR UTAN GRÄNSERS pressfrihetsindex rangordnar världens länder efter hur fri deras press beräknas vara. Det baseras på hur många journalister som attackeras under ett år, hur många tidningar som tvingas stänga och hur många självständiga tidningar det finns. Grannlandet Turkmenistan har index 178.

Aven publicerad i globalarkivet.se